

วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักการศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมองค์ประกอบ และตัวแปรต่าง ๆ ไว้มากมาย แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอคัดเลือกและนำเสนอเฉพาะผลการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนจริยธรรมในวิชาสังคมศึกษาเท่านั้น โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม

- 1.1 ความหมายของจริยธรรม
- 1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม
- 1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม
- 1.4 วิธีการวัดพัฒนาการทางจริยธรรม
- 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม ในต่างประเทศ และในประเทศไทย

ตอนที่ 2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจริยธรรมในโรงเรียน

- 2.1 จริยธรรมกับสังคมศึกษา
- 2.2 วิธีปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจริยธรรม ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย

ตอนที่ 1 วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม

1.1 ความหมายของจริยธรรม

นักการศึกษา และนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของจริยธรรมดังต่อไปนี้

กูค (Good 1960 : 314) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง "การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้อง หรือ คิงาม"

โคลเบอร์ก (Kolhberg 1964 : 384) อธิบายความหมายของคำว่า จริยธรรม "เป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติ ในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลของการกระทำ พฤติกรรมอันนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยสังคมจะเป็นผู้ตัดสิน"

ความเห็นดังกล่าวมานี้ไม่แตกต่างไปจากความเห็นของนักการศึกษา และ นักจิตวิทยาการศึกษาของไทยเท่าใดนัก เช่น

ก้อ สวัสดิภาพนิษฐ์ (อ้างถึงใน กร่าง ไพรวรรณ 2523 : 142) กล่าวว่า "จริยธรรม หมายถึงประมวลความประพฤติ และความนึกคิดในสิ่งที่คิงาม เหมาะสม"

ชัยพร วิชาวุธ (2525 : 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม กฎเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้"

ธีระพร อูรรณโน (2526 : 2) ได้ให้นิยามว่า "จริยธรรม หมายถึง ระบบ และกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกจากการกระทำที่ผิด และการกระทำที่ควรจากการกระทำที่ไม่ควร"

ดวงเคื่อน พันธุนาวิน (2524 : 2) อธิบายว่า "จริยธรรม (Morality) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มืออยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมจะลงโทษ หรือพยายามจำกัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นส่วนที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย"

จากการนำเสนอทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสรุปว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานในการตัดสินพฤติกรรมของบุคคลในสังคมว่าถูกต้อง เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม สิ่งที่บุคคลใช้พิจารณาตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม ถูกต้อง คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ของบุคคลนั้น ซึ่งบุคคลนั้น ๆ จะสั่งสมไว้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของตน

1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม

บราวน์ (Brown 1965 : 411) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของจริยธรรมของมนุษย์ว่า ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ความประพฤติ (Conduct) และ ความรู้สึก (Feeling)

ดวงเคื่อน พันธุนาวิน (2520 : 4 - 6) ได้จำแนกลักษณะของจริยธรรมออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การบอกได้ว่าควรกระทำชนิดใดคือ ควรกระทำ การกระทำชนิดใดไม่ควรกระทำ ค่านิยมของสังคมเป็นอย่างไร ซึ่งความรู้เชิงจริยธรรมของ มนุษย์จะมีมากหรือน้อยอยู่ที่อายุ ระดับการศึกษา และสติปัญญาของแต่ละบุคคล

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกว่าชอบ หรือไม่ชอบต่อการกระทำนั้นเพียงใด ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความรู้เชิง จริยธรรม

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การยกเหตุผลมาอ้างอิง การตัดสินใจใน การกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การกระทำที่บุคคลแสดงออกมาตามที่ สังคมนิยามว่าดีงาม และการงดเว้นไม่กระทำสิ่งที่ฝ่าฝืนความนิยมของสังคม

อรวรณ ประจงกิจ (2526 : 13) ได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรม ออกเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ

1. องค์ประกอบทางพุทธิปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง ส่วนประกอบที่เก็บสะสมความรู้ ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม และ เป็นส่วนที่จะประเมินหรือตัดสินว่า พฤติกรรมใดคือ ถูก ควรทำ และพฤติกรรมใดไม่ดี ผิด ไม่ควรทำ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ได้แก่ คำว่า ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) ความเชื่อทาง จริยธรรม (Moral Belief) การตัดสินทางจริยธรรม (Moral Judgement) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) และความรู้ความเข้าใจทาง จริยธรรม (Moral Cognition)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection Component) หมายถึง ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่า มีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบ หรือไม่ชอบ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกแทนองค์ประกอบนี้ได้แก่ ทศนคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และปฏิกิริยาทาง จริยธรรม (Moral Reaction)

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง พฤติกรรมหรือ การกระทำที่บุคคลแสดงออกมาทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพฤติกรรม ที่ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร มโนทัศน์ที่ใช้ เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Act) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องของจริยธรรม ซึ่งครอบคลุมถึง ความรู้ความเข้าใจ (Cognition) ความคิด (Thinking) ความรู้สึก (Feeling) และการตัดสินคุณค่า (Evaluation)

1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม

นักจิตวิทยาได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมไว้หลายทฤษฎี ทฤษฎีที่รู้จักกัน แพร่หลาย ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development Theory) ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กับการวิจัยนี้เท่านั้น คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development Theory) บุคคลสำคัญผู้ได้ศึกษาทฤษฎีนี้คือ เพียเจต์ (Piaget) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg) แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) โดยเฉพาะซึ่งได้นำมาใช้เป็นหลักในการค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้

1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory) ท่านผู้นี้ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของ เพียเจต์ (Piaget) เป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี คือตามความเชื่อที่ว่า มนุษย์จะมีพัฒนาการทาง พหุปัญญาเป็นขั้น ๆ ตามลำดับ จากขั้นต่ำสุดซึ่งยังไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในตอนแรกเกิด ไปสู่ขั้นสูงคือ ความสามารถคิดหาเหตุผลแบบนามธรรมได้ อันเป็นขั้นสูงสุด

จากความเชื่อกันมาแล้วว่า คอลเบอร์ก (Kohlberg) ได้แบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ ภายในแต่ละระดับยังแบ่งย่อยออกเป็น 2 ชั้นรวมทั้งสิ้นเป็น 6 ชั้น (Kohlberg 1975 : 671) ดังนี้

ระดับหนึ่ง ระดับก่อนมีจริยธรรมที่แน่นอนเป็นของตนเอง (Preconventional Level) ระดับนี้อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 10 ปี การกระทำของเด็กระดับนี้จะพิจารณาถึงอำนาจของผู้ใหญ่หรือผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำทางร่างกาย หรือผลประโยชน์ต่อตนเองเป็นสำคัญ ได้แก่ การถูกลงโทษ การได้รับรางวัล หรือการแลกเปลี่ยนความพอใจซึ่งกันและกัน ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 หลักจริยธรรมของผู้อื่น คือ การเคารพเชื่อฟังผู้อื่นเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ ผู้มีจริยธรรมในชั้นนี้จะเลือกกระทำหรือหลีกเลี่ยงเพราะกลัวการตัดสินจากผู้อื่น เช่น เด็กเลือกทำการบ้านเพราะกลัวถูกครูตี เป็นต้น

ชั้นที่ 2 หลักประโยชน์ของคนเป็นใหญ่ เป็นชั้นแสวงหาประโยชน์สิ่งตอบแทน หรือสินจ้างรางวัล ผู้มีจริยธรรมในชั้นนี้จะกระทำหรือหลีกเลี่ยงการใด ๆ ก็เพื่อต้องการผลประโยชน์ที่ได้มาเป็นการแลกเปลี่ยน เช่น เด็กเลือกการยอมทำการบ้าน การอาบน้ำ เพื่อจะได้ดูทีวี เป็นต้น

ระดับที่สอง ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 10 - 16 ปี การกระทำของเด็กวัยนี้จะให้ความสำคัญต่อความคาดหวังของครอบครัวและสังคม จะทำตามกฎเกณฑ์โดยคำนึงถึงความคาดหวังของผู้อื่น และจะรับบทบาทหน้าที่ของคนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม การคำหนิและการยกย่องชมเชยจากสังคมเป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติของวัยรุ่น และวัยรุ่นผู้ใหญ่ ส่วนมากในทุก ๆ สังคมจะมีจริยธรรมในระดับนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 3 หลักการยอมรับของกลุ่ม ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ มุ่งที่จะทำให้ผู้อื่นพอใจ เพื่อให้ยอมรับเข้าเป็นพวก โดยยอมทำตามเกณฑ์หรือแบบแผนที่คนในกลุ่มยึดถือ

ขั้นที่ 4 หลักระเบียบของสังคม ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะมีความนึกคิดในเรื่องกฎเกณฑ์ข้อบังคับว่า เป็นสิ่งตายตัวโดยจะเชื่อฟังนับถือกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีอยู่ ความถูกต้องจึงขึ้นอยู่กับสังคม ผู้ใดปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม จึงจะถือว่าเป็นคนดี

ระดับที่สาม ระดับมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ

ระดับนี้จะอยู่ในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป บุคคลในระดับนี้จะมีเหตุผลเป็นไปคามหลักแห่งจริยธรรม โดยบุคคลจะไม่ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพิจารณาถึงจริยธรรมที่ตนยึดเป็นหลักด้วย การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ของสังคมอาจทำได้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นสำคัญ น่าสังเกตว่าวัยผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีจริยธรรมในระดับนี้ ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 5 หลักสัญญาสังคม (Social Contract) ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ แม้ยังยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยังเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงกฎหมายเป็นสิ่งที่ควรทำ ถ้าสามารถทำได้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้

ขั้นที่ 6 หลักคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle) ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่า ความถูกต้องตัดสินได้ ด้วยความรู้สึกลึกซึ้ง ชั่ว ดี หรือจิตสำนึกที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมของตนเอง และมีความสมเหตุสมผลที่เป็นสากล โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันค่านิยมมนุษยชน และการเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน

ขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ทั้ง 6 ขั้นนี้ อาจจะเสนอเป็นตารางดังปรากฏในตารางที่ 1 (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2526 :

ตารางที่ 1 ขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ระดับจริยธรรม	ขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม (ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม)
1. ระดับก่อนมีจริยธรรมที่แน่นอน ของตนเอง	1. จริยธรรมของผู้อื่น (Heteronomous Morality) 2. ผลประโยชน์ของคนเป็นใหญ่ (Individualism and Instrumental Purpose and Exchange)
2. ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์	3. การยอมรับของกลุ่ม (Mutual Interpersonal Expectations Relationships and Interpersonal Conformity) 4. ระเบียบของสังคม (Social System and Conscience)
3. ระดับมีจริยธรรมอย่างมี วิจารณญาณ	5. สัญญาสังคม (Social Contract) 6. คุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle)

เนื่องจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory) ตั้งขึ้นโดยใช้ขั้นพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development Theory) เป็นพื้นฐาน ซึ่งเชื่อว่าบุคคลจะสามารถพัฒนาไปได้ตามลำดับขั้น แต่บุคคลบางคนก็อาจมีพัฒนาการทางจริยธรรมหยุดอยู่ที่ขั้นใดขั้นหนึ่ง

ไม่สามารถพัฒนาต่อไปถึงขั้นสูงสุดก็ได้ ทั้งนี้เพราะมีองค์ประกอบสำคัญที่จำกัดพัฒนาการทางจิตอันจริยธรรมของบุคคล ไม่ให้มีพัฒนาการไปถึงขั้นสูงสุดได้ ดังที่เฟนตัน (Fenton 1976 : 191) กล่าวไว้ว่า

1. ความสามารถในการคิดเรื่องนามธรรมที่จำกัด หรือบุคคลมีพัฒนาการทางความคิดอยู่ในขั้นต่ำ
2. ถ้าสังคมส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นต่ำ ก็ยากที่เด็กที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมของตนเองไปถึงขั้นสูงสุดได้

1.3.2 แบบสอบวัดพัฒนาการทางจริยธรรม เคอะ ดีไฟนิง อิชชวส์ เทสต์ หรือ ดี ไอ ที (The Defining Issues Test : D.I.T.)

เรสต์ (Rest) ได้ศึกษาลงานของโคลเบอร์ก (Kohlberg) อย่างใกล้ชิด แนะนำแนวคิดมาสร้างแบบสอบวัดพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีความเป็นปรนัย และสะดวกในการใช้มากขึ้น ชื่อ เคอะ ดีไฟนิง อิชชวส์ เทสต์ หรือ ดี ไอ ที (The Defining Issues Test : D.I.T.) และท่านผู้นี้ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น เช่นเดียวกับโคลเบอร์ก (Kohlberg) ดังนี้ (Rest 1974 : 77)

ขั้นที่ 1 หลักจริยธรรมของผู้อื่น ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 หลักผลประโยชน์ของคนเป็นใหญ่ ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ ถือว่าการทำดีขึ้นอยู่กับค่าของวัตถุ โดยคำนึงถึงการตอบแทนในลักษณะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

ขั้นที่ 3 หลักการยอมรับของกลุ่ม ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะคำนึงถึงความคิดและความรู้สึกของกันและกัน โดยพยายามสร้างและรักษาสัมพันธภาพอันดีต่อกันไว้ และความสัมพันธขั้นนี้จะเริ่มขยายออกไปสู่คนหมู่มาก

ขั้นที่ 4 หลักระเบียบของสังคม ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะไม่เพียงแต่รักษาสัมพันธภาพส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้สมาชิกทุกคนในสังคมทำความดีและหน้าที่ของตน โดยไม่ทำผิดกฎหมาย หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ

ขั้นที่ 5 หลักสัญญาสังคม ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะกระทำสิ่งใด จะคำนึงถึงความสงบสุขของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยพยายามที่จะเข้าถึงการตกลงกันทางสังคมด้วยความร่วมมือในการสร้างกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงกฎหมาย หรือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่ได้ ถ้าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นสำคัญ เช่น การรักษาความปลอดภัย และสวัสดิภาพของประชาชน จริยธรรมขั้นนี้แบ่งย่อยเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

ขั้น 5A เป็นเรื่องการเห็นชอบ และการเข้าใจหลักเกณฑ์ทางสังคมด้วยวิธีการประชาธิปไตย

ขั้น 5B เริ่มมีอุดมคติในการสร้างสรรค์ เพื่อให้สังคมอยู่ในสภาพที่มีความรัก มีสันติภาพ มีอิสรภาพและเสรีภาพ ไม่เป็นการแบ่งชนชั้นในสังคม

ขั้นที่ 6 หลักคุณธรรมสากล เป็นหลักจริยธรรมแห่งการใช้เหตุผลในการร่วมมือกันอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นนี้ไม่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคมและประเพณี ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับนี้จะเป็นผู้ที่มีเหตุผล ไม่มีอคติหรือความลำเอียง โดยจะยึดหลักจริยธรรมที่ตนเลือกแล้วเป็นเกณฑ์ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ซึ่งหลักจริยธรรมนั้นจะสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล เช่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความสุจริต และการเคารพในสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้ เรสต์ (Rest) ยังได้สร้างแบบสอบถามวัดระดับพัฒนาการทางจริยธรรมใหม่ที่มีความเป็นปรนัยมากขึ้น ชื่อ เคอะ คีไฟนิง อิชซูส์ เทสต์ หรือ ที ไอ ที (The Defining Issues Test : D.I.T.) ซึ่งมีค่าความเที่ยงสูงถึง 0.80 และ

มีสหสัมพันธ์กับแบบสอบของโคลเบอร์ก (Kohlberg) สูงกว่าแบบสอบฉบับอื่น ๆ คือ มีค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .68 และจากผลการวิจัยพบว่า แบบสอบนี้เป็นเครื่องมือวัดพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีความเที่ยงและความตรงสูง (Pittel and Mendenson 1966 : 22 - 35 อ้างถึงใน ศรีวรรณ เชี่ยวลี)

1.4 วิธีวัดพัฒนาการทางจริยธรรม

มีนักจิตวิทยาหลายท่านได้พยายามศึกษาหาวิธีวัดพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในที่นี้ผู้วิจัยขอสรุปวิธีการวัดพัฒนาการทางจริยธรรมของนักจิตวิทยา 2 วิธี คือ

1.4.1 มีสถานการณ์ให้เลือกตอบ พร้อมทั้งมีเหตุผลประกอบในรูปของการสัมภาษณ์ให้เลือกด้วย

วิธีนี้ ได้แก่ วิธีการของ เพียเจต์ (Piaget 1967 : 118) ซึ่งสร้างเป็นสถานการณ์คู่ เกี่ยวกับการกระทำของเด็ก 2 คน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความตั้งใจ และแรงจูงใจ ตลอดจนผลที่ตามมาแตกต่างกัน และวิธีการของ โคลเบอร์ก (Kohlberg) ซึ่งได้ใช้วิธีที่คล้ายกับของเพียเจต์ (Piaget) แต่ปรับปรุงสถานการณ์ให้ซับซ้อนกว่า และสามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากขึ้นโดยไม่จำกัด แต่มีข้อเสียก็คือ เกิดปัญหาเรื่องผู้วิจัยขาดความรู้ ความชำนาญ ในการวิเคราะห์คำตอบ การให้คะแนน ตลอดจนเรื่องเวลาในการทดสอบ

1.4.2 มีสถานการณ์หรือพฤติกรรมให้ประเมิน

วิธีนี้ได้ดัดแปลงมาจากวิธีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) โดยผู้ถูกทดสอบทำแบบสอบเป็นรายบุคคล แบบสอบประกอบด้วยสถานการณ์ หรือพฤติกรรมเป็นเรื่อง ๆ ผู้ทดสอบจะทำหน้าที่ประเมินส่วนนี้ ซึ่งเป็นแบบสอบปรนัย 12 ข้อเลือก แล้วนำมาจัดอันดับใหม่อีก 4 อันดับ ตามน้ำหนักคะแนนที่ผู้ถูกทดสอบได้ประเมินแล้ว แบบ

สอบที่มีชื่อว่า เคอะ คีไฟนิง อิชชูส์ เทสต์ หรือ ดี ไอ ที (The Defining Issues Test or D.I.T.) ซึ่งเรสต์และคณะ (Rest et al 1974 : 491 - 501) อ้างใน สุรณีย์ จุติคำรังพันธ์ 2522 : 41 - 42) ได้สร้างขึ้นพร้อมทั้งคู่มือตรวจแบบทดสอบ เคอะ คีไฟนิง อิชชูส์ เทสต์ (Manual for the Defining Issues Test : An Objective Test for Moral Judgement Development)

แบบสอบฉบับนี้มีความเที่ยงสูงถึง 0.80 และมีค่าสหสัมพันธ์กับแบบสอบของโคลเบอร์ก (Kohlberg) สูงถึง .68

การศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมในประเทศไทย ได้มีผู้สนใจแบบสอบ ดี ไอ ที (D.I.T.) ฉบับนี้ ได้แก่ วนี ออมสิน (2522 : 10) ศรีวรรณ เขียวลี (2522 : 8 - 9) สุพัชรศรี ชุมทรัพย์ (2522 : 9) และ สุรณีย์ จุติคำรังพันธ์ (2522 : 11) ได้ร่วมกันแปลและเรียบเรียงขึ้นเป็นภาษาไทย โดยให้คงรูปแบบและความหมายเดิมไว้ทุกประการ เพียงแต่เปลี่ยนประโยคและคำที่ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย และได้นำไปหาค่าความตรงในการแปล โดยขั้นแรกได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญอย่างละเอียด (Face Validity) นำฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้นฉบับเดิมไปทำการวัดนิติตปริญาโท ภาคจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 50 คน เว้นช่วงเวลาในการตอบแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ประมาณ 2 สัปดาห์ ทำการตรวจให้คะแนนแล้วนำมาหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแบบสอบทั้ง 2 ฉบับ จากนิติตกลุ่มเดิม โดยวิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยได้ค่าความตรงของการแปลเท่ากับ .768 (สุพัชรศรี ชุมทรัพย์ 2522 : 47)

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมในต่างประเทศ

ฮิลตัน (Hilton 1978 : 3375 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship Between the Level of Moral Judgement of High School Students and Their Levels of Interpersonal Trust,

Socioeconomic Status and Intelligence" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์ทัศนทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระ 3 ประการ คือ ความเชื่อ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และระดับสติปัญญา (Intelligence Quotient) ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนเกรด 11 ของโรงเรียนมัธยมที่เคนเวอร์ จำนวน 195 คน นักเรียนแต่ละคนได้ตอบแบบสอบถาม 2 ประเภท คือ The Defining Issues Test (Rest, 1974) และ The Interpersonal Trust Scale (Rohrer, 1972) และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ตอบ โดยบอกชื่อ ที่อยู่ อาชีพ การศึกษาของบิดามารดา และใช้คะแนนผลการเรียนจากระเบียบสะสมเป็นเครื่องวัดระดับสติปัญญาของนักเรียนแต่ละคน ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการทัศนทางจริยธรรม กับระดับสติปัญญาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความแตกต่างทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลทำให้เกณฑ์การทัศนจริยธรรมแตกต่างกันออกไป และระดับสติปัญญาและฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ที่แตกต่างกันของบุคคลสามารถทำนายระดับการทัศนทางจริยธรรมของบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ชไนเคอร์ (Schneider 1979 : 4152 - A) ได้

ทำการวิจัยเรื่อง "An Elaboration of the Relationship Between Parental Behavior and Children's Moral Development" มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบการให้ความรัก การออกคำสั่งบังคับ และการลงโทษ โดยใช้ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จำนวน 61 คน ที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดาของ ปาร์คเกอร์ (Parker) แบบสัมภาษณ์การทัศนเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) แบบทดสอบ Feller's Roll - Taking Task และ Kagan's Matching Familiar Figures Test ผลการวิจัย

พบว่า พฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูแบบให้ความรัก แบบออกคำสั่งบังคับ และการลงโทษของบิดามารดา แต่ขึ้นอยู่กับ ระดับสติปัญญาของเด็กโดยไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง และพบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของพัฒนาการเชิงจริยธรรม คือ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรม อยู่ในระดับต่ำมาก

แบร์ (Bear 1980 : 4916 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"The Relationship of Moral Reasoning to Conduct Problems and Intelligence" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางจริยธรรม ปัญหาทางความประพฤติ และระดับสติปัญญา โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมืองไอโอวา จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) แบบวัดระดับสติปัญญาของสแตนฟอร์ด (Stanford) และแบบวัดปัญหาทางความประพฤติ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนของเหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์เป็นเส้นตรงกับระดับสติปัญญา สรุปได้ว่า เด็กที่มีระดับสติปัญญาสูง สามารถพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงได้ ตรงข้ามเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำ มีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นต่ำด้วย

ไซฟริง (Siefiring 1981 : 1560 - 1561 - A) ได้

ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และเขาวนปัญญาต่างกัน ไซฟริง (Siefiring) แบ่งเด็กเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเรียนช้า กลุ่มปานกลาง กลุ่มสูง และกลุ่มอัจฉริยะ ทุกกลุ่มมีเพศชาย 10 คน หญิง 10 คน ผลปรากฏว่า

1. เขาวนปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อพัฒนาการทางการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2. เพศไม่ใช้ของค้ประกอบสำคัญคือพัฒนาการทางการให้เหตุผล
เชิงจริยธรรม
3. ระดับชั้นของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีผลกระทบต่อ
การปฏิบัติตามสังคม

พาร์สันส์ (Parsons 1982 : 121 - A) ท้าวิจัยเรื่อง

"Sequential Developmental Slages of Moral Judgement The
Influence of Geographic Isolation Upon Level of Moral Judgement"
ได้ศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนพัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กับอิทธิพลของการอยู่
โดดเดี่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์ ที่มีต่อระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรม มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาอิทธิพลของการอยู่โดดเดี่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์ที่มีต่อขั้นตอนการให้เหตุผลเชิง
จริยธรรม โดยได้เปรียบเทียบขั้นตอนการให้เหตุผลของเด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่
โดดเดี่ยว ในเกาะนิวฟาวแลนด์กับกลุ่มที่โคลเบอร์ก และคณะ ได้ท้าการวิจัยในอเมริกา
กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชายอายุ 10 , 13 และ 16 มีจำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ใน
วิจัยเป็น แบบสัมภาษณ์จริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) วิเคราะห์โดยใช้
ค่าที (t - test) และใช้ร้อยละ ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่โดดเดี่ยว
จากเกาะนิวฟาวแลนด์มีพัฒนาการทางจริยธรรมช้ากว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเมือง ซึ่ง
อยู่ในวัยเดียวกัน ซึ่งพบว่ามีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่หยุดนิ่ง คือจะเจริญไปเรื่อย ๆ
จนสมบูรณ์เต็มทีในแต่ละคน งานวิจัยนี้สรุปได้ว่า สภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันจะช่วย
กระตุ้นการพัฒนาการทางการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้

1.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมในประเทศ

คงเคื่อน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก
(2520 : 10 - 11 อ้างถึงใน วณี ออมสิน 2522 : 34) ท้าการศึกษา "พัฒนาการ
ทางจริยธรรมกับเด็กไทย" โดยศึกษาตัวแปรค้ำานการศึกษา เพศ และสถานภาพทาง
เศรษฐกิจ สังคม และได้สร้างแบบสอบถามเป็นเรื่องราว บรรยายสถานการณ์ขัดแย้ง
ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่คุ้นเคยของเยาวชนไทยในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน

ชั้น ป.6 ม.ศ.1 ม.ศ.3 ม.ศ.5 และนิสิตมหาวิทยาลัยปีที่ 2 จากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง กลาง และต่ำ จำนวน 1,400 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทุกระดับการศึกษา กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความแตกต่างกัน การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก ใช้เหตุผลมาก มีความสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงของกลุ่มตัวอย่างทุกระดับ และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับการมีลักษณะมุ่งอนาคต มีความสัมพันธ์สูงอย่างเด่นชัด

ดูษา หัชชะวานิช (2521 : 42 - 48) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม ความถนัดทางภาษา และการควบคุมภายใน ภายนอก ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น" ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3 อายุ 15 - 16 ปี ในโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน และจังหวัดพังงา 100 คน ผลการวิจัยพบว่า สหสัมพันธ์พหุคูณของคะแนนจริยธรรม ความถนัดทางภาษา และการควบคุมภายใน (การควบคุมตนเองด้านความคิด อารมณ์) และการควบคุมภายนอก (การควบคุมพฤติกรรมของตนเอง) มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้พบว่า คะแนนเฉลี่ยทางจริยธรรมของผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพังงา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ศรีวรรณ เขียวดี (2522 : 57 - 64) ได้ทำวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคกลาง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ กลุ่มที่มีเพศ ระดับชั้น และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน โดยใช้แบบสอบ เกอะคิไฟนิง อิชชูส์ส เทสต์ (The Defining Issues Test) ของ เรสต์ (Rest) ซึ่งพัฒนามาจากแบบวัดจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิง จำนวน 480 คน จาก 12 โรงเรียนในภาคกลาง นำข้อมูลมาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 3 ทาง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่านักเรียนหญิงกับนักเรียนมีพัฒนาการทางจริยธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ยาใจ จุลพงษ์ (2523 : 51) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ประเภทของการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ กับระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดอุดรธานี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของการอบรมเลี้ยงดู และระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เปรียบเทียบระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน และต่างกัน ในจังหวัดอุดรธานี เครื่องมือใช้ในการสัมภาษณ์ การทดสอบค่าเอฟ (F - test) และเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนชาย - หญิง โดยใช้ค่าที (t - test) ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขัน มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขัน มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกันอีกด้วย

นัยนา กิษร (2524 : 64 - 66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ในจังหวัดราชบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบสอบวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม และแบบฝึกเพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ตามหลักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) และเพื่อฝึกหาเหตุผลการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 กลุ่มตัวอย่างอายุ 9 - 11 ปี จำนวน 32 คน ทำการฝึกอยู่เป็นเวลา 17 วัน ผลการวิจัยพบว่า ก่อนฝึกและหลังฝึก กลุ่มทดลองมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมก่อนฝึกและหลังฝึก มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมชั้นที่ 4 แตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และ .01 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุม ก่อนฝึกและหลังฝึกมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมชั้นที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ไม่พบความแตกต่างของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นอื่น ๆ แสดงว่าการฝึกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจากชั้นที่ 3 ไปเป็นชั้นที่ 4 ได้

มารุท คำชะอม (2524 : 62 - 64) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา ระดับชั้น ป.กศ. สูง ปีที่ 1 กับ ค.บ. ปีที่ 2 เปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาชายและหญิง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กับลักษณะมุ่งอนาคตของนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา ชาย หญิง ที่กำลังอยู่ในชั้น ป.กศ. สูง ปีที่ 1 และ ค.บ. ปีที่ 2 จากวิทยาลัยครูสงขลา จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีพัฒนาการในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 6 ชั้นของโคลเบอร์ก และได้สร้างแบบสอบถามวัดลักษณะมุ่งอนาคต ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาชั้น ป.กศ. สูง ปีที่ 1 มีพัฒนาการทางจริยธรรมต่ำกว่านักศึกษา ค.บ. ปีที่ 2 และพบว่าความแตกต่างระหว่างเพศ ไม่มีผลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปผลการวิจัยทั้งในประเทศและนอกประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมได้ให้แนวคิดดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา นั่นคือ เด็กที่มีสติปัญญาในระดับสูง จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงด้วย ตรงข้ามเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมต่ำเช่นกัน พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กล่าวคือ ผู้ที่มีพัฒนาการอยู่ในชั้นสูง จะสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง ซึ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมนี้มีผลต่อเนื่องต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมรวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบด้วย ซึ่งการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญา

ของแต่ละบุคคลนั้น จะมีผลต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรม และปรากฏผลออกมาเป็นพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ นั้นเอง

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในปกติประจำวันนั้น แสดงให้เห็นถึงระดับการให้เหตุผล และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น ซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และพัฒนาการทางสติปัญญา นอกจากนี้ ยังสรุปได้อีกว่า พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ และความฉับคึกทางการใช้ภาษาของบุคคลอีกด้วย

2. พัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบางลักษณะเท่านั้น เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมาก แบบให้เหตุผลมาก แบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขัน ทำให้เด็กมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับแบบเข้มงวดกวดขัน ก็มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

3. พัฒนาการทางจริยธรรมกับศาสนา ศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อถือศรัทธา ผู้มีความเชื่อศรัทธามาก ย่อมมีการปฏิบัติที่เคร่งครัดกว่าผู้ที่มีความเชื่อถือศรัทธาน้อย ศาสนาเป็นคำสั่งสอนเรื่องความดี แต่ละศาสนามีแนวทางอันเป็นสิ่งแวดล้อมเกลาจิตใจของศาสนิกชน และแนะนำชักชวนในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นคนดี ถึงแม้ว่าแต่ละศาสนา มีความแตกต่างกันในด้านพิธีกรรม คำสอน แต่เป็นที่ยอมรับว่า ศาสนาเป็นต้นกำเนิดของมาตรฐานทางจริยธรรม และมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวอลล์เลียน (Wallian 1978 : 7276 - A) ว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนามีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนสอนศาสนา และงานวิจัยของ จีร์พินซ์ พัททซ์ (2524 : 44 - 48) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

4. พัฒนาการทางจริยธรรมกับสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม จากงานวิจัยที่รวบรวมมาทั้งสิ้นปรากฏว่า มีงานวิจัยภายในประเทศ 2 ฉบับ คือ งานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบัจจนิค (2520 : 10 - 11) กับ งานวิจัยของ ศรีวรรณา เขียวลี (2522 : 57 - 64) ที่พบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมไม่มีผลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณศรี ชุมทรัพย์ วณี ออมสิน และ สุรณีย์ จุติคำรังพันธ์ ในปี 2522 โดยใช้ตัวอย่าง ประชากรทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศ ซึ่งส่วนมากจะคุมตัวแปรนี้ให้เท่ากัน อาจเนื่องมาจาก สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นตัวแปรที่ไม่สามารถแสดงความแตกต่างของ พัฒนาการทางจริยธรรมให้เห็นเด่นชัด เพราะเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างในต่างประเทศ ซึ่งแม้มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งระดับสูง กลาง และต่ำ แต่ก็อยู่ในสภาพแวดล้อมของประเทศที่เจริญแล้ว จึงมีสภาพคล้ายคลึงกันมาก ความแตกต่างกันเนื่องจาก สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเท่าที่ปรากฏจริง จึงไม่เด่นชัด เป็นผลให้กระบวนการคิด ตลอดจนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน งานวิจัยที่สนับสนุนค่ากล่าวข้างต้นนี้ ได้แก่ งานวิจัยของ อิริคสัน และคณะ (Erikson et al) คิคบุช (Kickbuch) มอริสัน และคณะ (Morison et al) และซีเกล (Seigel) (อ้างใน สุรณีย์ จุติคำรังพันธ์ 2522 : 32)

ตอนที่ 2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจริยธรรมในโรงเรียน

2.1 จริยธรรมกับวิชาสังคมศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ในการแก้ปัญหาสังคมให้ได้ ผลคือนั้น วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้เรื่องของสังคม (Social Knowledge) ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติและทางสังคม ในวงการการศึกษาของไทยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเมื่อปี พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2524 โดยเฉพาะหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของรัฐบาล ก้าว
 เหตุผลซึ่งสรุปได้ว่า รัฐบาลพยายามที่จะสนับสนุนการพัฒนาการศึกษา เพื่อผลิตประชากรที่มี
 คุณภาพ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความรู้ ความสามารถ
 ยึดมั่นในคุณธรรมและระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ก้าวเหตุผลดังกล่าวนี้ วิชาสังคมศึกษาจึงมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สำคัญ
 ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 17)

1. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าหาญทาง
 จริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความ
 ออกทน รู้จักประหยัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ
2. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิด
 ริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของการทำงานที่สุจริต
 และสามารถทำงานเป็นหมู่คณะ
3. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ
 วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อให้รู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ และรู้จักใช้
 สิทธิเสรีภาพของคนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา

สรุปจากจุดประสงค์หลักสูตรสังคมศึกษาที่กล่าวมานี้ มุ่งส่งเสริมนโยบาย
 ของรัฐบาลในการฝึกอบรม สั่งสอนเยาวชนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพของชาติ ทั้งใน
 ด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำให้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 รักและภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ เคารพกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเรื่องการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม
 วิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 2521 และตอนปลาย พ.ศ. 2524
 ที่ ศธ 0807/296 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2525 โดยจัดให้มีวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม
 ในหลักสูตรสังคมศึกษาทุกระดับชั้น

นโยบายในการปรับปรุงการศึกษาในด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน
 ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล เป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะเป็นที่เข้าใจกันดีว่า
 เยาวชนก็คือทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ การสร้างคนให้มีคุณภาพ มิได้หมายถึงการพัฒนาคน
 ให้มีความรู้เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องฝึกให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม
 ควบคู่กันไปกับการมีความรู้ด้านวิชาการด้วย

สรุปได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์ทางด้านการศึกษา คือ การพัฒนาเยาวชนของ
 ชาติให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งหมายถึง มีจริยธรรมที่เหมาะสมกับสภาพการดำรงชีวิต
 ในสังคมนั้น จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญใน
 การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ให้บรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าวได้

การจัดการเรียนการสอนจริยธรรมในโรงเรียนนั้น จำเป็นจะต้องจัด
 บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้ออำนวย ให้การอบรมจริยธรรมมีสัมฤทธิ์
 ผล เช่น การจัดมุมนิคมุมนั่งภายในโรงเรียนให้ร่มรื่น สงบเงียบ สะอาด มีความเป็น
 ระเบียบเรียบร้อย มีป้ายคติธรรมคำสอนทางจริยธรรม ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น
 ปรัชญาของโรงเรียน หรือคุณธรรมที่โรงเรียนยึดมั่นถือถืออยู่ตามอาคารเรียน สวนหย่อม
 หรือทำเป็นป้ายติดอยู่ตามต้นไม้ ครู-อาจารย์ในโรงเรียนจะต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศ
 ของจริยธรรมจากการประพฤติปฏิบัติต่อกัน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้นักเรียนได้พบเห็น
 และยึดเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันต่อไป รวมทั้งการจัดกิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ
 ก็ควรให้นักเรียนได้ตระหนักว่า การมีจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การจัดการแข่งขันกีฬา
 การแข่งขันตอบปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์
 ระหว่างบุคคลภายในโรงเรียน เช่น การวางตนให้สม่ำเสมอ รู้จักถ่อม อดทน และบุคคล

การปฏิบัติตนสมวัย สุภาพอ่อนโยน ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียนในการพักทหายสนทนาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ทั่วไปในสังคม ที่ประสบในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนการสอนจริยธรรมในห้องเรียน ถ้าครู-อาจารย์ที่สอนจริยธรรมยังคงใช้วิธีบรรยายตามแบบเรียนนั้นตลอดเวลาแต่เพียงอย่างเดียว จะทำให้การอบรมจริยธรรมไม่ได้ผล คร.พิศนา แชมมณี (อ้างถึงใน ก่องแก้ว เจริญอักษร 2522 : 51) ได้ทดลองสอนจริยธรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม หรือกลุ่มสัมพันธ์ ให้กับกลุ่มครูในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษาจำนวนหนึ่ง (Group Process or Group Dynamic) ซึ่งต่อมามีครู-อาจารย์เข้ารับการฝึกอบรมจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนำวิธีสอนนี้ไปใช้ได้ผลดี นอกจากนี้ยังมีวิธีสอนอื่น ๆ น่าสนใจ คือ การจัดการให้แสดงบทบาทตามที่สมมุติขึ้น การสร้างสถานการณ์จำลอง การให้เล่นเกมแข่งขัน และการอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นต้น

จริยธรรมเป็นวิชาหนึ่งที่อยู่ในขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา เนื้อหาวิชาจะเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ควรประพฤติปฏิบัติ สอดคล้องกับค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงามในสังคม เนื้อหาดังกล่าวจะรวบรวมอยู่ในวิชาที่มีชื่อเรียกว่า "วิชาสังคมศึกษา (ส 402)" เนื้อหาทุกบทจะเป็นเรื่องของจริยธรรมทั้งสิ้น และในวิชาพระพุทธศาสนา วิชาพุทธศาสนาทุกระดับชั้นจะพบว่า มีเนื้อหาที่เป็นการสอนจริยธรรม คุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาอยู่แล้วโดยทรง

2.2 วิธีปลูกฝังจริยธรรมเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร

การเรียนการสอนจริยธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงการเรียนตามแนวทฤษฎีเท่านั้น ต้องอาศัยการปฏิบัติจริงด้วย ในเรื่องนี้นักการศึกษาจึงกล่าวเสมอว่า การปลูกฝังคุณธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้รับการฝึกปฏิบัติด้วย ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ประกอบ

ปัจจุบันการเรียนการสอนมีวิวัฒนาการก้าวหน้าไปเป็นอันมาก นักการศึกษาและนักจิตวิทยาการศึกษายุคใหม่ได้เสนอแนวทางปลูกฝัง และการพัฒนาจริยธรรมในวัยเด็กที่สำคัญ มี 4 วิธี (ชัยพร วิชชาวุฑ, ชีระพร จุวรรณโน 2525 : 23 - 35)

1. การปลูกฝังค่านิยมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification ย่อว่า V.C.) ซึ่งมีความหมายตรงกับกระบวนการปลูกฝังจริยธรรมด้วยตนเอง คือผู้เรียนจะเรียนรู้และค้นหาคำตอบ พร้อมทั้งเป็นผู้เลือกที่จะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในด้านความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมา โดยครูจะเป็นผู้ชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้ใช้ความรู้สึกนึกคิดของตน พิจารณาเลือกกระทำตามที่ตนตัดสินใจ หรือยึดถือปฏิบัติจนเป็นพฤติกรรมของตนไปในที่สุด

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning ย่อว่า M.R.) โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่า จริยธรรมของบุคคลนั้นจะพัฒนาตามระดับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งผูกพันกับวัยของเด็ก วิธีปลูกฝังจริยธรรม ต้องใช้เหตุผลเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้เด็กรู้จักพิจารณา และมีเกณฑ์การตัดสินใจเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด โดยการแลกเปลี่ยนทรรศนะ และการอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ซึ่งครูจะเป็นผู้คอยชี้แนะ และให้เหตุผลในชั้นสูงกว่าแก่นักเรียน

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification ย่อว่า B.M.) โดยเชื่อว่า พฤติกรรมของคนทั่วไปจะถูกควบคุมโดยเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ การเสริมแรง และการลงโทษ ดังนั้นถ้าต้องการปลูกฝังหรือรักษาพฤติกรรมใดที่พึงปรารถนา ก็ให้แรงเสริมแก่ผู้กระทำ เช่น ชมเชย การให้รางวัล การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ฯลฯ แต่ถ้าต้องการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ก็ใช้การลงโทษ เช่น การทำโทษ การภาคทัณฑ์ การงดของรางวัล ฯลฯ ในการปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมนี้ ครูควรใช้เงื่อนไขการเสริมแรงมากกว่าการลงโทษ

เพราะอาจจะทำให้เด็กพยายามหลีกเลี่ยง ท่อค่าน และลักลอบ ครูจะเป็นผู้สังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ประเมิน ตลอดจนการปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยเวลาในการปรับพฤติกรรม เพื่อปลูกฝังจริยธรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม แก่นักเรียน

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning ย่อว่า S.L.) แบนดูรา (Bandura) เชื่อว่า จริยธรรมเป็นความเข้าใจกฎเกณฑ์สำหรับใช้ประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้จากการเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น เช่น จากประสบการณ์ตรง จากการสังเกต การฟัง การอ่าน แล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรม และความเชื่อของบุคคล การปลูกฝังจริยธรรมแบบนี้ ใช้การจัดเงื่อนไขการเสริมแรง และการลงโทษตามวิธี B.M. พร้อมทั้งใช้การอภิปรายตามวิธี M.R. นอกจากนี้มีการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจที่จะเลือกหรือไม่เลือก ประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง จากการที่เกิดการเรียนรู้แล้วนั้น

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 112) เสนอว่า การปลูกฝังค่านิยม และ จริยธรรม เป็นการสอนเพื่อสร้างค่านิยมหรือจริยธรรมให้เกิดเป็นคุณสมบัติประจำตัว อันมีผลต่อการประพฤติตนต่อไป ไม่ใช่สอนเพื่อให้เกิดความรู้ ความจำเพียงอย่างเดียว หรือเพียงเพื่อให้ได้คะแนนมาก ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ได้เสนอวิธีปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม 3 ชั้น คือ

1. การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมหรือจริยธรรมที่จะปลูกฝัง
2. การให้ความรู้ หรือความคิดรวบยอดในค่านิยม หรือจริยธรรมต่าง ๆ
3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมหรือจริยธรรมที่ตนเลือก

ยึดถือปฏิบัติ

ในเรื่องของการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เยาวชนนั้น ก่องแก้ว เจริญอักษร (2527 : 43) มีความคิดเห็นสอดคล้องกับที่กล่าวมาแล้ว คือ ควรปลูกฝังให้เกิดศรัทธา

โดยได้เสนอวิธีการ ดังนี้

1. ควรถ่ายทอดความคิดให้เยาวชนศรัทธา เขื่อนั้นในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นศาสนาของบรรพบุรุษ ที่ได้เลือกแล้ว และประเพณีปฏิบัติจนมีเอกลักษณ์ที่เป็นแบบอย่างจริยธรรมตามแบบไทยจนทุกวันนี้ การถ่ายทอดความคิดจะต้องทำให้เกิดปัญญา และให้มีศรัทธา คือมีความเชื่อที่ถูกต้อง

2. สอนจริยศึกษาไปสู่ความจริง ความดี และความงาม โดยสอนให้เห็นเหตุผล เห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน สอนในสิ่งที่เป็นไปได้ และนำไปปฏิบัติได้

ข้อนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นิยาม หรือจริยธรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. คุณสมบัติของครูผู้สอน จะต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแบบอย่างที่ใช้ได้ทั่วไปในสังคม มิใช่เพียงแต่อ้างตำรา ซึ่ง เมธี บดินทรานนท์ (2525 : 55 - 59) แสดงความเห็นไว้ว่า ถ้าครูไม่สามารถปฏิบัติตนตามคำสอนที่ได้สอนไว้แล้ว ก็ยากที่จะให้นักเรียนนำสิ่งที่ครูสอนไปปฏิบัติ ครูจะต้องศึกษาและเข้าใจถึงความพร้อมของนักเรียน และเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละกลุ่ม มีความสามารถในการใช้หลักจิตวิทยา มีความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนแบบต่าง ๆ มีกลวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน มีความสามารถในการยกตัวอย่าง สมมุติสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ มีทักษะในการใช้คำถาม

นอกจากนี้ ครูควรมีคุณสมบัติพิเศษอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1.1 มีหลักธรรมประจำใจ
- 1.2 มีความรู้ในหลักธรรมนั้น
- 1.3 มีวาทศิลป์

2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่นักเรียน ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความคิดในการเลือกค่านิยมหรือจริยธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม โดยไม่เกิดความรู้สึกขัดแย้งขึ้นในใจ ระหว่างสภาพสังคมภายใน

และภายนอกกรอบครวั ที่ทำให้เกิดความไม่แน่ใจในค่านิยม และจริยธรรมที่คนเลือก ยึดถือปฏิบัติ

3. ควรมีการสอดแทรกจริยธรรมไว้ในหลักสูตรวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา ทุกระดับชั้น ตามความเหมาะสมกับเนื้อหา และวัยของนักเรียน และกิจกรรมนั้น ควรจัดอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันด้วย

นอกจากนี้ควรมีการใช้อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ การใช้ประโยชน์จาก สื่อมวลชน ลำดับชั้นตอนการสอนเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด (Concept) ตลอดจน ควรจัดบรรยากาศเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมหรือจริยธรรมอย่าง สม่าเสมอ

ในการเตรียมการเรียนการสอนจริยศึกษา ครูผู้สอนจะต้องทั้งจุดประสงค์ การเรียนรู้ให้ชัดเจนก่อนที่จะเลือกวิธีสอน อุปกรณ์การสอน และเนื้อหา

บลูม (Bloom) (อ้างถึงใน พันทิพา อุทัยสุข และ ประภาพรรณ สุวรรณสุข 2525 : 96 - 105) ได้จำแนกจุดประสงค์การเรียนรู้ออกเป็น 3 หมวด พร้อมทั้งได้ เสนอแนะวิธีสอนต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดประสงค์ การเรียนรู้ด้านปัญญา คือการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ การใช้ความคิดซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ระดับ คือ

- 1.1 การสอนให้เกิดความรู้ (Knowledge)
- 1.2 การสอนให้เกิดความเข้าใจ (Comprehension)
- 1.3 การสอนให้รู้จักการนำไปใช้ (Application)
- 1.4 การสอนให้สามารถวิเคราะห์ (Analysis)

1.5 การสอนให้สามารถสังเคราะห์ (Synthesis)

1.6 การสอนให้สามารถประเมินผล (Evaluation)

2. การเรียนรู้เจตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

2.1 การรับรู้

2.2 การตอบสนอง

2.3 การสร้างค่านิยม

2.4 การจึกระบบค่านิยม

2.5 การประพฤติปฏิบัติตามค่านิยม

3. การเรียนรู้ทักษะพิสัย (Psychomotor Skills) เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียน หลังจากที่ได้ทำการสอนไปแล้ว ทำให้เกิดความสามารถและความชำนาญยิ่งขึ้น

โดยทั่วไปกลวิธีสอนต่าง ๆ จะมีคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละวิธีขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้สอนที่จะเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลาย ๆ วิธีประยุกต์กัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวแล้ว วิธีสอนที่ครูผู้สอนมักเลือกใช้เสมอ ๆ ได้แก่ การบรรยาย การใช้คำถาม การอภิปรายรายบุคคล และอภิปรายเป็นกลุ่ม การสอนเป็นรายบุคคล การสอนแบบอุปนัย (Induction) การสอนแบบนิรนัย (Deduction) การสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ (Role Play) การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) การสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) การสอนแบบสืบสวน (Inquiry) การสาธิต รวมทั้งการให้ปฏิบัติการ (Laboratory)

สมน อมรวิวัฒน์ (2526 : 193 - 197) ได้เสนอกระบวนการสอนเพื่อสร้างมโนคติทางศีลธรรม ตามลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การรวบรวมข่าวสาร ความรู้ และหลักการ ผู้เรียนจะทำได้ดีก็ต่อเมื่อเป็นผู้ฟังมาก อ่านมาก ดูมาก ศึกษาค้นคว้ามาก

ขั้นที่ 2 การประเมินค่า นำข่าวสารความรู้ และหลักการที่ได้รวบรวมไว้นามาสรุปประเด็น และประเมินค่าว่าอย่างไรถูกต้อง ที่ เหมาะสม และเกิดประโยชน์มากที่สุด โดยพิจารณาจากหลักสัจธรรม ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี วัตถุประสงค์ทางชีวิต และกฎหมาย

ขั้นที่ 3 การเลือกและการตัดสินใจ เมื่อผู้เรียนมีการประเมินค่าความถูกต้องที่เหมาะสมจะทำให้สามารถคิด และคาดถึง ผลดี ผลเสียในการตัดสินใจ และทำให้สามารถกำหนดพฤติกรรมของตน

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติ ปฏิบัติตามหลักการ กฎเกณฑ์ และคิดถึงเหตุ คิดถึงผล ปฏิบัติสอดคล้องกับความสามารถของตน ยึดหลักความพอที่ เหมาะสมกับเวลา ชุมชน และสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจริยธรรม ทั้งในต่างประเทศ และในประเทศไทย

2.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจริยธรรมในต่างประเทศ

วิลสัน (Wilson 1973 : 422) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Change in Mean Level of Thinking in Grade 1 - 8 Through of Interaction Analysis System Based on Bloom's Taxonomy" มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดของครูและนักเรียน ทำการทดลองโดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ซึ่งเรียนด้วยการอภิปรายและบันทึกการอภิปราย และบันทึกการอภิปรายด้วยแถบบันทึกเสียง ใช้เวลาในการทดลอง 2 สัปดาห์ หากค่าสถิติโดยการวิเคราะห์ที่สัมพันธ์จากการตั้งคำถามของครูว่า มี

ปฏิสัมพันธ์ในการอภิปรายอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความเปลี่ยนแปลงทาง
 ด้านความคิดทั้งครูและนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม การที่ครูและนักเรียนให้ข้อสังเกตต่อกัน
 เป็นการช่วยวัดผลการสอนของครู เพื่อให้ครูนำมาปรับปรุงด้านการเรียนการสอน และ
 ช่วยพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนเช่นกัน

เล็กซ์ (Lex 1973 : 6093 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"Attitude Change of Seminary - Students Associated with a
 Course in Group Dynamic" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการสอนแบบ
 ธรรมดาที่ทำมาแต่เดิม กับวิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamic)
 โดยเปรียบเทียบผลจากการทดสอบก่อนสอน และหลังสอน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มทั้งสอง และพบว่ากลุ่มทดลองมีความพอใจใน
 ประสบการณ์ที่ได้รับ และยินดีร่วมกิจกรรมรวมทั้งต้องการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม
 สัมพันธ์อีก

เมอร์ฟี (Murphy 1976 : 1194 - A) ได้ทำวิจัยเรื่อง

"The Contribution of Role Playing to the Social Perspective -
 Taking Levels and Moral Reasoning Levels of Elementary
 School Pupils" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อ
 สร้างภาพพจน์ และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนเกรด 2 จำนวน 28 คน เกรด
 4 จำนวน 56 คน รวม 84 คน ซึ่งเป็นคนผิวขาวในเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดา
 ผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม โดยตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มจะตอบแบบสัมภาษณ์
 ซึ่งสร้างขึ้นตามระดับชั้นเหตุผลเชิงจริยธรรม และตอบแบบทดสอบการรับรู้ทางสังคม หลัง
 จากได้เรียนโดยวิธีใช้การแสดงบทบาทสมมุติ และตอบคำถามต่าง ๆ ทดสอบสมมุติฐาน
 โดยใช้ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) และค่าความแปรปรวนร่วม
 (Analysis of Covariance) ผลการวิจัยพบว่า การแสดงบทบาทสมมุติช่วยให้นักเรียน
 มีเหตุผลที่ขอบเขตความระบับอายุของเด็ก

วินเซนต์ (Vincent 1976 : 6436 - A) ได้ทำวิจัย

เรื่อง "The Effects of Two - Teaching Approaches on the Moral Judgement of Sixth Grade Children" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการสอนแบบสร้างค่านิยมและการสอนแบบธรรมดา กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนเกรด 6 จำนวน 45 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองใช้วิธีสอนแบบสร้างค่านิยม คือครูผู้สอนจะนำให้นักเรียนอภิปรายโดยใช้เรื่องราวที่มีสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมเป็นสื่อกระตุ้น ครูจะเป็นผู้ชักนำและเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าที่นักเรียนให้อยู่หนึ่งขั้นเสมอ ส่วนกลุ่มควบคุมจะสอนโดยใช้วิธีสอนแบบธรรมดา คือ การบรรยาย อบรมสั่งสอน ใช้เวลาในการทดลอง 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนแบบสร้างค่านิยมซึ่งประกอบด้วยการอภิปรายและเสนอความรู้ที่สูงขึ้นอีกขั้นหนึ่ง สามารถยกระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามขั้นต่าง ๆ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ที่ว่ากลุ่มควบคุมที่สอนแบบธรรมดา อย่างมีนัยสำคัญ

เมนิคอฟฟ์ (Menitoff 1977 : 3396 - A) ได้ศึกษาวิจัย

เรื่อง "A Comparative Study of Moral Development in Jewish Religious School Setting" งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับพฤติกรรม และการปลูกฝังค่านิยมในโรงเรียน ซึ่งนักเรียนได้รับพื้นฐานความคิด ความรู้สึก และการแสดงออก ในรูปของสถานการณ์ต่าง ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชาวยิว ในลอสแอนเจลิส โดยแบ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ (Sunday School) โรงเรียนสอนศาสนาฮีบรู (Hebrew School) และโรงเรียนสอนศาสนา (All-day School) โดยแบ่งเป็นนักเรียนระดับเกรด 4 เกรด 5 และ เกรด 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิงชาวยิว เกรด 4 - 6 จำนวน 152 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และใช้การวิเคราะห์หาค่าความแตกต่างของคะแนน และเปรียบเทียบค่าที (t - test) ของโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท นักเรียนทั้ง 3 ระดับและเพศทั้งสอง ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนขึ้นอยู่กับชนิดของโรงเรียน ระดับชั้นเรียน กล่าวคือนักเรียนที่มาจากโรงเรียนสอนศาสนาฮีบรู มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มาจากโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ และนักเรียนที่มาจากโรงเรียนสอนศาสนามีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงที่สุดในกลุ่ม ส่วนระดับชั้นเรียนนั้นนักเรียนเกรด 6 มีพัฒนาการทาง

จริยธรรมสูงก่าักเรียนเกรด 5 และักเรียนเกรด 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงก่าักเรียนเกรด 4

วอลเลียน(Wallian 1978 : 7276 - A) ักทำการวิจัย

เรื่อง "Learning Disabilities, Religious Training and Moral Judgement of Junior High School Boys" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเรียน การให้เหตุผลทางจริยธรรม และการได้รับการฝึกฝนทางศาสนา ของโรงเรียนมัธยมชายชาวยิว กลุ่มตัวอย่างเป็นักเรียนชายชาวยิว 48 คน ที่มาจากครอบครัวระดับกลางในเมืองนิวยอร์ก ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับเกรด 1 - 7 หรือ 8 แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นทั้งหมด 4 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน คือักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนไม่ปกติจากโรงเรียนราษฎร์ที่ไม่สอนศาสนา และโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาของชาวยิว ักเรียนที่เรียนได้ตามปกติจากโรงเรียนที่ไม่สอนศาสนา และโรงเรียนที่สอนศาสนาของชาวยิว (ความสามารถในการเรียนไม่ปกติ หมายถึง ความไม่เป็นระเบียบในการพัฒนาการของภาษา คำพูด การอ่าน และทักษะที่จำเป็นในการคิดต่อ, การได้รับการฝึกฝนทางศาสนา หมายถึง การศึกษาในโรงเรียนยิว Orthodox ตลอดวัน จากเกรด 1 - 7 หรือ 8) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ประเมินจากแบบทดสอบจริยธรรมของ Rest ที่เรียกว่า Rest's Defining Issues Test (D.I.T.) ผลการวิจัยพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของักเรียนชายชาวยิวที่เรียนไม่ปกติ และักเรียนที่เรียนได้ตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยักเรียนที่เรียนได้ตามปกติมีคะแนนสูงกว่า และักเรียนที่เรียนได้ตามปกติที่เรียนได้ตามปกติในโรงเรียนสอนศาสนาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงก่าักเรียนที่ไม่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนา ซึ่งผลของการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การฝึกฝนทางศาสนาของชาวยิวมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจริยธรรมในประเทศไทย

วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2523 : 47 - 49) ักทำการวิจัย

เรื่อง "การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนแบบธรรมดาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หก" กลุ่มตัวอย่างเป็นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คู่ โดยใช้เพศ และสัมฤทธิ์
 ผลทางการเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเหมือนกันเป็นคู่ ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 ประกอบด้วย แผนการสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และแบบธรรมคา เพื่อสอน
 จริยธรรม 3 ลักษณะ คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ กับ
 แบบทดสอบวัดทัศนคติทางจริยธรรมทั้ง 3 คุณลักษณะ คือเป็นแบบสร้างสถานการณ์เร่งเร้า
 ที่มีความหมายต่อผู้สอบ ผลการวิจัยพบว่า หลังการสอนแล้วนักเรียนกลุ่มที่สอนด้วยวิธี
 กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธี
 ธรรมคา และหลังจากการสอนไปแล้วหนึ่งเดือน ทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียนทั้งสอง
 กลุ่มยังคงเดิมเท่ากับหลังการสอนใหม่ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่สอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่ม
 สัมพันธ์ยังคงสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมคา

พรรณี ลิ้มวิวัฒนา (2523 : 52 - 54) ได้ทำวิจัยเรื่อง
 การใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์การสอนจริยธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 6
 เครื่องมือที่ใช้วิจัย คือ แผนการสอนจริยธรรมด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 3 เรื่อง
 คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม และแบบทดสอบทัศนคติทาง
 จริยธรรมทั้ง 3 คุณลักษณะ เป็นแบบสร้างสถานการณ์เร่งเร้าที่มีความหมายต่อผู้สอบ
 โดยมีเกณฑ์การตรวจ 4 ระดับ จากระดับที่ไม่พึงประสงค์ที่สุด โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่าง
 จำนวน 28 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าที (t - test) ระหว่างค่ามัธยฐาน
 เลขคณิตที่ได้จากการสอบก่อนสอน หลังสอน และหลังสอน 1 เดือน ผลการวิจัยพบว่า
 หลังจากการสอนนักเรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติ และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรม ยังคงเดิมเท่ากันหลัง
 การสอนใหม่ ๆ

โกศล มีคุณ (2524 : 387 - 389) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
 "การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะในการสวมบทบาท
 ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 อายุตั้งแต่ 9 - 14 ปี จำนวน 191 คน จากโรงเรียน 3 แห่ง ในจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในชนบท และโรงเรียนในเมือง เขตละหนึ่งแห่ง นักเรียนในแต่ละโรงเรียนได้ถูกจัดเข้ากลุ่มต่าง ๆ 4 กลุ่ม กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการฝึกสวมบทบาทร่วมกับการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการสวมบทบาทอย่างเดียว กลุ่มทดลองที่ 3 ได้รับการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียว ส่วนกลุ่มที่ 4 ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมนั้น ได้มีการฝึกโดยใช้นิทานที่พลเมืองและศีลธรรม ตามหลักสูตร. ทุกกลุ่มใช้เวลาในการฝึกประมาณ 15 ครั้ง ครั้งละ 60 - 100 นาที โดยทำการฝึกทุกวัน วันละครั้ง ผลการทดลองพบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม และการสวมบทบาท มีลักษณะที่ฝึกนี้สูงกว่าผู้ที่อยู่ในกลุ่มควบคุมอย่างเห็นชัด โดยกลุ่มที่รับการฝึกสองด้านให้ผลเท่าเทียมกับกลุ่มฝึกด้านเดียว เมื่อพิจารณาลักษณะของบุคคลประกอบการได้รับการฝึก พบว่า มีบุคคลบางประเภท ได้รับประโยชน์จากการฝึก โดยมีคะแนนของจิตลักษณะต่าง ๆ หลังจากฝึกสูง กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนุกสนานมาก มีคะแนนการสวมบทบาทหลังฝึกสูงกว่า ผู้ที่ได้รับการอบรมมาแบบรักสนุกสนานน้อย ส่วนผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลมาก และผู้มีการสวมบทบาทสูง เป็นผู้มีคะแนนความเข้าใจเหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรมสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้มีลักษณะตรงข้ามการวิจัยครั้งนี้พบหลักฐานสำคัญที่แสดงว่า ความสามารถในการสวมบทบาท เป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล กล่าวคือ ในการวัดก่อนฝึกพบว่า ผู้ที่มีความสามารถในการสวมบทบาทสูงมาแต่เดิมนั้น เป็นผู้มีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกสวมบทบาทอย่างเดียวนั้น ในภายหลังมีความสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกนี้ และผู้ที่มีลักษณะบางประการแตกต่างกัน อาจได้รับประโยชน์จากการฝึกแตกต่างกันได้

จรัพันธ์ พิทักษ์ (2524 : 44 - 48) ได้ทำวิจัยเรื่อง "จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียน ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 300 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t -test และหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยวิธีเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 66 - 67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม" กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุประมาณ 12 - 14 ปี จากโรงเรียน 8 โรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 สอนด้วยวิธีปรับพฤติกรรม กลุ่มทดลองที่ 2 สอนด้วยวิธีเสริมสร้างเจตคติ และกลุ่มควบคุมสอนตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นแบบประเมินความเห็นทั่วไป เพื่อวัดค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียน และแบบวัดการสังเกตจากพฤติกรรมของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนทั้ง 2 ให้ผลไม่แตกต่างกัน การทดลองสอนเสริมสร้างจริยธรรมครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จปานกลาง จริยธรรมที่ใช้ในการทดลองคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร การที่ใฝ่สัมฤทธิ์ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา สามารถเพิ่มพูนได้ในการจัดรูปแบบการสอนใหม่ ๆ 2 วิธีนี้ ครูมัธยมศึกษาพอใจกิจกรรมต่าง ๆ ของรูปแบบการสอนด้วยวิธีปรับพฤติกรรมมากกว่าวิธีเสริมสร้างเจตคติ

วิเชียร พงษ์ประเสริฐ (2526 : 86 - 88) ได้ทำวิจัย เรื่อง "ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขต กรุงเทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 450 คน จากโรงเรียน 10 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบ มาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยิมเลขคณิต และวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way Analysis of Variance) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทั้ง 7 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสาหะ ความยุติธรรม และความมีเหตุผลอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ นักเรียนชายมีความคิดรวบยอด เกี่ยวกับจริยธรรมทั้ง 7 คุณลักษณะกึ่งกล่าวแล้วข้างต้น แตกต่างกับนักเรียนหญิง ส่วน นักเรียนที่ผูกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกันมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ จริยธรรมทั้ง 7 คุณลักษณะไม่แตกต่างกัน

วีระพงษ์ คุณมณี (2526 : 55 - 57) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การศึกษาผลของการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในการสอนจริยธรรม กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4" กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน กลุ่มทดลองจะเรียนโดยวิธี สอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ กลุ่มควบคุมเรียนโดยวิธีสอนตามคู่มือแนวการสอน ใช้เวลา ในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ โดยใช้เนื้อหาในการทดลองเดียวกัน ค่าเนิการ ทดลองโดยใช้แผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest - Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน ในเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม และแบบสอบถามทัศนคติต่อวิธีสอน ซึ่งผู้วิจัย ได้สร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า หลังการ ทดลอง คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่มสูงกว่าก่อนการทดลอง แต่ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องจริยธรรม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทัศนคติต่อวิธีสอนพบว่า กลุ่มทดลองมีทัศนคติ สูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองแล้ว

ชำระค์ น่วมศิริ (2527 : 51 - 53) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การทดลองใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองในการสอนจริยศึกษาเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 33 คน แยกกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 17 คน ได้รับการสอนจริยศึกษาจากการใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลอง ส่วนกลุ่มควบคุม 16 คน ได้รับการสอนจริยศึกษาตามแผนการสอนของกรมวิชาการ ใช้เวลาในการสอนกลุ่มละ 36 คาบ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองได้ทำการทดสอบผู้เรียนด้วยแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม และประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมจากแบบสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ใช้เวลาสังเกตนักเรียนหลังจากเสร็จสิ้นการทดลองสอนเป็นเวลา 2 สัปดาห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่ามัธยิมเลขคณิต ค่าความแปรปรวน ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยการทดสอบค่าที แบบอินดีเพนเด้นท์ (Independent) หากความเชื่อมั่นการสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแบบอินเทอร์ออบเซอร์เวอร์ (Interobserver Reliability) โดยคำนวณหาเปอร์เซ็นต์ของความสอดคล้องกันตามวิธีของ William A Scott หากความเชื่อมั่นของแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่เรียนโดยการใช้อ่านหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลอง มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกับผู้เรียนที่เรียนจากแผนการสอนของกรมวิชาการ ทั้งนี้โดยค่ามัธยิมเลขคณิตของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สัญญาลักษณ์ สุนทรา (2527 : 72 - 74) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในหนังสือพิมพ์รายวัน และการนำไปใช้ในการเรียนการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7" กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7 จำนวน 172 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าตามแบบลิเคอร์ท์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยิมเลขคณิต และการวิเคราะห์ความแปรปรวน 2 ทาง (Two way Analysis of Variance) ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษา

มีความคิดเห็นว่า หนังสือพิมพ์รายวันเสนอข้อมูลจริยธรรมในเรื่อง การพึ่งตนเอง ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การประหยัดและออม การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย คุณค่าของศาสนา และความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ แฝงอยู่ในข่าวสารไม่มากนัก นอกจากนี้พบว่า ครูสังคมศึกษานำจริยธรรมในหนังสือพิมพ์รายวันไปประกอบการเรียนการสอนสังคมศึกษา ได้แก่ ใช้เรื่องราวนำเข้าสู่บทเรียน ใช้เป็นเนื้อหาในการสอน ใช้ประกอบเนื้อหาบางตอน กำหนดให้นักเรียนไปอ่านเรื่องราวจากหนังสือพิมพ์รายวัน แล้วนำมารายงานในชั้น กำหนดให้นักเรียนนำข่าว ภาพข่าว บทความต่าง ๆ ที่คัดจากหนังสือพิมพ์มาติดป้ายนิเทศในห้องเรียนเป็นประจำ ครูมีความเห็นว่า วิธีให้นักเรียนวิเคราะห์วิจารณ์ข่าวยังใช้ไม่มากนัก

กาญจนา เวชยนต์ (2526 : 98 - 100) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกรุงเทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 600 คน และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา (ส 402) จำนวน 50 คน โดยสุ่มตัวอย่างโรงเรียนรัฐบาล 30 แห่ง โรงเรียนราษฎร์ 10 แห่ง เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ค่าถาม แบบตรวจคำตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t - test) ผลการวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษา ในด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหา ครูสังคมศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาระดับปานกลาง ส่วนด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ครูและนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่า เป็นปัญหาปานกลาง

สรุปจากการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า วิธีสอนต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเลือกใช้ เช่น การสวมบทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้หนังสือพิมพ์ การฝึกการให้เหตุผล เป็นต้น มีผลต่อการพัฒนาทัศนคติทางจริยธรรม

ตลอดจนพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็ก ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ครูควรมีวิธีสอน และปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก ๆ หลาย ๆ วิธีสลับกันไป ตามความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ ความพร้อมและวัยของเด็ก วิธีบรรยายตามหนังสือแบบเรียนจนจบหลักสูตร แต่เพียงวิธีเดียวนั้น ควรหลีกเลี่ยงมากที่สุด เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสอน